2008 жыл, 7- чи НОЯБРЬ, БАЙРЫМ КЮН. №215 (18066)

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН БЕРИ ЧЫГЪАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГЪАСЫ 3 СОМДУ

ПОСЛАНИЕ

«Президентни сёлешиюнде къыралыбызны эм баш проблемалары белгиленнгендиле»

Къабарты-Малкъарны Президенти Арсен Каноков, РФ-ни Федеральный Жыйылыуну эки палатасыны да жыйылыуларына къатышып, РФ-ни Президенти Дмитрий Медведевни Посланиясында туура этген башламчылыкъларын бек магъанаслыгъа эм заманында этилгенге санагъанды.

Арсен Каноков акъыл этгенден, ту документде баш магъаналы ишле шарт белгиленгенди, къыралны жашауунда, анга оноу этиуде бола тургъан бек магъаналы кезиулеге тынгылы анализ этилгенди, РФ-ни Президентини Посланиясы ны къыйматы ма андады. «Послание кесини борчун толтургъанды, къыралбашчы шёндюгю жашауну битеу баш проблемаларын туура этгенди. Сёз дунияны жаланда бир жанына «аугъаныны», дуния къытлыкъ салгъан къоркъуну, къыралбызда демократия институтланы кючлендирирге кереклисини юсюнден барады. Халкъны келечиларини къыралгъа оноу этиуге бютон тири къатышдырыу жаны бла Президент айтхан мадарла болжалгъа салынмазчадыла.

Алагъа дагъыда Президентни бла Къырал Думаны полномочияларыны болжаллары бла байламлы вопрос къошулады. Къыралбызда уллуду, аны себепли Президентни къуллугъунда тururуну болжалын созуу къыралны тутхучлу эм алжасусуз айныгъуна себеплик этерикди, саулай алып айтханда уа, къыралгъа башчылыкъ этиую игилендирмей къоярыкъ тюйюлдю. Андан сора да, Кавказда ырахатлыкъны кючлендириуге себеплик этеригине толу ийнаныпма».

Арсен Каноков белегилегенича, Посланияда башха магъаналы ишлени юсленинден да айтылгъанды. Ол санда толтуруучу властьны регионлада кёп жайылгъан федеральный органларыны ишлеринден хайыр аз чыкъгъаныны юсюнден да. Анга КъМР-ни башчысы да кёп кере зс бургъанды.

Не уа оноучу кадрланы хазыралыну программасы уа? «Кёп регионлагъа, ол санда бизге да, ол бек уллу проблемады. Къабарты-Малкъарда аллай программа барды. Биз хунерли студентлерибизни дунияны бек иги бизнес школларына жибередик. Энди ол проблемаланы юслеринден къыралбашчыны айтханы бютюнда къуандырады», -деп чертгенди Арсен Каноков.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

Окъуучуну оюму

Таукеллик бла ийнаныулукъ береди

Россей Федерацияны Президенти Дмитрий Анатольевич Медведев 5-чи ноябрьде Федеральный Жыйылыуну алдында кесини биринчи Посланиясы бла сёлешгенди. Ол уллу къыралмагъанасы болгъан документди, анда бизни жамауат жашауубузну хар бёлюмюнде этилирге керекли тюрлениулени бла жангылыкъланы уллу программасы белгиленнгенди, жууукъ жыллагъа уллу борчла салынгъандыла.

Бек алгъа айтыргъа керекли, бу жолгъу Посланияда халкъны жашау къолайын игилендириуню, адамлагъа тамбласына къоркъмай жашау этерча болумланы къурауну мадарларына алгъындан эсе уллу зс бурулады. Энчи алып айтханда, ишлеген адам салгъан къыйынына кёре алыргъа керекди хакъын. Ол да аны юйюрюне эркин жетер чакълы бир болургъа керекди. Пенсиячыланы къолайларын игилендириуге, орталыкъ пенсияны ёлчемин къыйналмай ёмюр сюрюрча даражагъа жетдириге, аны ючюн а пенсия фондну мурдорун кючлендириуню жангы мадарлар салынгъанды. Ол мадарлары кёргюзтюледиле эмда ала бу жууукъ заманлада жашауда бардырылыргъа керек болгъанлары шарт айтылады.

Къыралны ичинде болгъан проблемаланы юслеринден айта келгенде, Дмитрий Медведев жангы технологиялаными, бютюн файдалы производстволаны сингдириую, гитче бизнесни айныгъуну жолу бла ишсизликни кетериую амалларына энчи зс бургъанды. Бу вопросну тамамлауда алгъа уллу атламла этилгенлерин белгилеп, кёп регионлада ишсизлик алыкъа да ючыкъ социальный вопросладан бири болгъанлай къалгъанын, бирбир чиновникле бу проблемагъа сансыз къарагъанларын энчи чертгенди.

Посланияда къыралны экономикасын кётюрюню, битеу дунияда ачхана къыйматы тюшюп, акцияла учузлана баргъан болумлада финансла жаны бла тутхучлукъну, чыдамлыкъны, биогюнлюкде Россей Федерацияны ол жаны бла болумуну юсюнден вопрослагъа уллу жер бериледи. Андан Россей бек кыйналмай чыгъып баргъанынысы юсюнден таукел айтылады.

Ич омда тыш политика вопросла докумендте бек уллу жерни аладыла. Алай болмай да амалы жокъ эди, нек дегенде Американы Бирлешген Штатларыны, Англияны, алагъа кёре бир-бир къыралланы башчылыкъ этген къауумларыны дуниягъа биллик этерге деген бузукъчу политиканы бардыргъанларыны хатасындан бу арт кезиуледе халкъла аралы политика болум къатылангданды. НАТОну къыраллары Россейни чеклерине жууукълада кеслерини аскер базаларын къураргъа, аны бла уа бизни къыралыбызны ырбынгга тыяргъа умут этедиле. Ала тохтамаздан къалсала, къыралыбыз Европаны ортасында, энчи алып айтханда, Калининград областъда ракеталагъа къажау установкаланы орнатырыгъ ыны юсюнден эсгертпп айтханды Дмитрий Медведев кесини Посланиясында.

Дагъыда белгиленгнине кёре, Кавказда урушу башланыууна да ала себеплик этгендиле. НАТО-ну болушлугъун тапмасала, Грузияны шёндюгю башчылары Юг Осетиягъа чабаргъа базынырыкъ тюйюл эдиле. Бу блокну кеменлерини урушу кезиуюнде Грузияны тенгиз жагъаларына жууукъ келгенлери аны алайыгъын неден да ачыкъ кёргюзтеди.

Документде, андан сора да, къыралыбызда эм дунияда бола тургъан ишлени кёп тюрлю вопросларына терен анализ этилгенди. Ала жашауда къалай бардырылгъанларына кёре боллукъду экономикабызны мындан ары айныуу, къыралны кючлениую, аны бла уа урунгъан халкъны къолайлы. Президентни биринчи Посланиясы алай болгъуна ийнандырады.

ТЕКУЛАНЫ Жамал,
КъМР-ни сыйлы журналисти.

Сессия

Кёзге урунгган тюрлениуле

Бусагъатда Черек районда жер-жерли самоуправленияны Советлеринде сессияла боладыла. Алада 9 айны ичинде социально-экономика айныуну итоглары сюзюледиле. Аллай сессия Къашхатауда да болгъанды. Анда Советни председатели Ажоланы Ахмат, жылны озгъан кезиуюнде тамамланнган жумушланы юслеринден айта, ишлеген адамны сейирлерин къоруулау, къолайсыз жашау этгенлеге болушуу не халда болгъанына айырып эс бургъанды.

Администрациягъа тюрлю-тюрлю тилеклери, жарсыулары бла 2214 адам келгенди. Аланы кёбюсюне 85500 сом багъасы ырысхы болушлукъ этилгенди.

Хар жумушха жамауат организацияла, къырал комитетле тири къатышадыла. Аланы барысыны муратлары да бирди - адамланы жашау къолайларын игилендириуге себеплик этиу. Бютюнда бек докладчы элни старейшиналаны советини ишине ыразылыгъын айырып чертгенди. Анга Мокъаланы Далхат башчылыкъ этеди. Аны бла иги кесек эл мюлк ишле тамамланыладыла.

Отчёт кезиуде республикада эсде къаллыкъ кюнле, байрамла, кууванчла кёп болгъандыла. Къашхатаучла алагъа тири къатышхандыла. Артыкъда бег а Ата журтну къоруулачучу кюню, Малкъар халкъны къыраллыгъы къайтарылгъаныны кюню, Уллу Ата журт урушда Хорламны Байрамы, Билимни кюню эм башхала хар не жаны бла да къуралыулу ётдюрюлгендиле.

Ажоланы Ахмат, посёлка Советни депутатлары, Старейшиналаны советини адамлары ветеранланы алгъышлайдыла, саугъала бередиле. Аланы арасында предприятиялану, организацияланы башчылары Улбашланы Тахирни, Мокъаланы Русланны, Ботталаны Суфиянны, Хачим Кармоковну, Сотталаны Алийни, Геляланы Арсенни, Таппасханланы Мухтарны, Чотталаны Маратны, Арсен Желоковну атларын энчи белгилендиле.

Жер-жерли администрация жаш тёлю бла ниет иш бардырыугъа, аны спорт оюнлагъа тири къатышыгъына дайым къайгъыргъанлай, болушлукъ этгенлей турады. Районда футболдан эришилеге артыкъда аслам адам къатышады.

Къашхатауну тизгинли, таза болуру администрацияны харкюнлюк ишинде магъаналы жерни алады. Ол жаны бла 721677,44 сом багъасы иш тамамланнганды. Посёлкагъа кирген жерде стеланы къатында чыракъла кечени узуну жарып турурча этилгенине къашхатаучула ыразы болгъандыла. Анга да Улбашланы Тахирни болушлугъу тийгенди. Черек РЭС-да районну Культура юйюню тийресин жарыкъ этиуге юлюш къошханды. Посёлканы ортасында къабырланы тёгерегине буруу этилгенди, анга багъан жол жангыртылгъанды. Къашхатаугъа къар, жаун суула келген ыз, илипин эртеден бери да тазаланмай тура эди да, быйыл анга да къол жетгенди. Элни ичинде кёпюрлеге ремонт этилгенди.

Сессия посёлканы башха жашауу, иши бла байламлы вопросланы сюзгенди, келир заманда тамамланылыкъ борчланы белгилегенди.

ХОЗАЛАНЫ Фатима.

КЪУУАНЧЛЫ ХАПАР

Къаты излемлеге келишгенди

«Нальчикни машинала ишлеучю заводу» акционер обществогъа къуанчлы хапар келгенди – ол «Россейни бек айырмалы 1000 предприятиясы бла организацияларыны бириди. Ол пассажирлени Къабарты-Малкъардан тышындагъы маршрутлада да жюрютеди.

Аны коллективинде ишлерине сакъ къарагъан, уста водительле аз тюйюлдюле. Аланы санында Нальчик-Ташлы-Тала маршрутда жюрюген автобусну шофёру Таукенланы Владимирни айтыргъа боллукъду. Ол да, бирсилеча, аллына салынгган жууаплы борчну намыслы толтурады.

СУРАТДА: предприятияны диспетчери Эльмира Каширокова Владимирге кезиулю рейсге чыгъаргъа путёвка бере турады.

Суратны МАМАЙЛАНЫ Алий алгъанды.

«Нальчикмежтранс» муниципальный унитарный предприятие республикабызны тутхучлу урунуп тургъан организацияларындан бириди. Ол пассажирлени Къабарты-Малкъардан тышындагъы маршрутлада да жюрютеди.

Юбилей

Уллу ишлеге тири къатышханлай келеди

Элбрус районда биринчи газет дуния жарыгъын кёргенден бери 70 жыл озду. 1938 жылда ноябрьде «За советский молибден» деген эки бетли газет чыгъып башлагъан эди. Аты да заманнга кёре ателгъан эди. Тёбен Бахсан элде (шёндю ол Тырнауз шахарды) вольфрам-молибден комбинатны къурулуу башланнган эди. Ма ол кезиуде газет къурулушчуланы эм комбинатны ишчиларини басма органы болгъанды. Ол къыйын кезиуде газет, комсомол путёвкала бла неда жюрек тартыныуу бла сейирлик тау-магъадан предприятияны ишлерге эм аны «жулдузлу металларын» - вольфрамны бла молибденни чыгъарыргъа къатышыргъа деп келгенлени, ала этген уллу жетишиимлени юслеринден хапарлап тургъанды. Ол ишге битеу кючню берип урунгъра чакъыргъандан сора да, алчы сынауну кенг жаягъа болушханды.

Кесини жашауунда комбинатны газети атын дагъыда эки кере тюрлендиргенди. Уллу Ата журт урушну кезиуюнде ол «Сталинец» деген ат бла басмаланып тургъанды. Ол кезиуде аны бетлеринде, урууну юсюнден жазылгъандан сора да, фашист ууучлаучуларга къажау кюрешде совет халкъ болдургъан жигитликни юсюнден да кёп хапар айтылгъанды. Уруущан соргъы жыллада аны атын «Цветные металлы» деп тюрлендиргенди. Кёп жылланы ичинде «многотеражка» Къабарты-Малкъар Республиканы индустриясыны алчысы болгъан Тырнауз молибден-вольфрам комбинатны историясын бардырып тургъанды.

Бу предприятие советлени заманында бир да болмагъанча терк айныгъанды эм Урууну Къызыл Байрагъыны ордени бла саугъаланганды. Аны бла бирге горняклани шахары да ёсгенди, анда жангы предприятияла эм учреждения да къуралгъандыла. Ол себепден шахар газетни чыгъарып башларгъа керек болгъанды. Аны юсюнден оноу 1979 жылда июль айда къабыл этилген эди. Ма ол кезиуден башлап «Горняцкая слава» деген тёрт бетли газет чыгъып башлагъанды.

Ма ол кезиуде эм андан сорагъы жыллада Тырнауз комбинат терк айныгъанын энчи белгилерчады. Газет да бийик билимли профессионал журналист кадрла бла жалчытылынгганы хайырындан башха тюрлю болгъанды. Ол, къуру горняклани ишлерини бла жашау халларыны юслеринден жазгъандан сора да, шахта къурулушчуланы, Тырнауузну ашы болтлу аппаратурала чыгъаргъан заводуну ишчилерини, автотранспорт предприятияда урунганланы, башха сфералада ишлегенлени юслеринден жазып тургъандыла. Къысха айтханда, газетде ишлегенле шахарда жашагъанланы барысыны иштаза болуру администрацияны харкюнлюк ишинде магъаналы жерни алады. Ол жаны бла 721677,44 сом багъасы иш тамамланнганды. Посёлкагъа кирген жерде стеланы къатында чыракъла кечени узуну жарып турурча этилгенине къашхатаучула ыразы болгъандыла. Анга да Улбашланы Тахирни болушлугъу тийгенди. Черек РЭС-да районну Культура юйюню тийресин жарыкъ этиуге юлюш къошханды. Посёлканы ортасында къабырланы тёгерегине буруу этилгенди, анга багъан жол жангыртылгъанды. Къашхатаугъа къар, жаун суула келген ыз, илипин эртеден бери да тазаланмай тура эди да, быйыл анга да къол жетгенди. Элни ичинде кёпюрлеге ремонт этилгенди.

Сессия посёлканы башха жашауу, иши бла байламлы вопросланы сюзгенди, келир заманда тамамланылыкъ борчланы белгилегенди.

ХОЗАЛАНЫ Фатима.

САУГЪАЛАУ

Илмуну айныгъуна салгъан къыйыны ючюн

Россей Федерацияны Президентини 2008 жылда 31-чи октябрьде 1550-чи номерли Указы бла илму ишге уллу къыйын салгъаны ючюн Шебзухов Азаматтери Аюбовичге физика-математика илмуланы докторуна, профессоргъа, «Х.М. Бербеков атлы Къабарты-Малкъар къырал университет» бийик къырал билим бериу учреждениясы проректоруна «Россей Федерацияны илмусуну сыйлы къуллукъчусу» деген ат аталгъанды.

КОММУНАЛЬНЫЙ МЮЛК

Къолайлыланы борчлары асламды

Нальчик шахарда жашау журт-коммунальный мюлк системаны ишин жангыча къурау башланнганлы башчылыкъ этген компанияланы бла кёп фатарлы жашау юйлени иелерини товариществоларыны оноучуларыны алларында сюелген бек къыйын вопросладан бири халкъны коммунальный службалагъа ёнкючлеридиле. Ала уа алай аз тюйюлдюле. Сейир этерчасы, борчлула къолайлы жашагъанланы арасында артыгъыраккъа кёпдюле, ол жаны бла бек низамлыла уа пенсиячыладыла.

Арт билдириулеге кёре, Нальчикде жашагъанланы жаланда фатар ючюн тёлеу борчларыны ёлчеми 59 миллион сомгъа жууукъду. Башчылыкъ этген компанияланы бла къажау юйлени иелерини товариществоларыны оноуларына кёчген юйледе жашагъан борчлула энди ЖЭК-леге эски борчланы тёлер кереклиси жокъду деп, тепе оюм этедиле. Ол алай тюйюлдю. Башчылыкъ этиуню къайсы тюрлю формасында болгъанына къарамай, ЖЭК юйге къаллай бир заманны ичинде жумуш этип тургъан эсе, фатарланы иелери ол кезиуде жыйылгъан борчларын тёлерге керекдиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ЖЫЙЫЛЫУ

Пластик карточкаланы кенг жая барыргъа

Къабарты-Малкъарны банкларында ишлегенле республикада къолда ачхана аз жюрютюню системасын сингдире барыргъа, аны ючюн пластик карточкаланы не къадар кенг хайырланыуна себеплик этерге айтадыла.

Аны юсюнден КъМР-ни миллет банк советини Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи заместители Мурат Тхазалижевни башчылыгъы бла бардырылгъан кезиулю жыйылыуунда сёз баргъанды. Анга къатышханла къолда ачха аз жюрюча этиу, не тюрлю жумуш ючюн да тёлеулени банкланы юслери бла, къагъытла бла бардырыуну амалына кёчюу жаны бла ишлени планын жарашдырыу бла кюреширик ишчи къауумну къураргъа кереклисин айтхандыла.

«Бум-Банк» ОАО-ну правленини председатели Каншоби Ажахов жыйылыуда билдиргенича, битеу жумушланы да ачхасыз тамамлауну хайыры уллуду. «Къырал налогланы не къадар толу жыяргъа, законсуз файда алыуну тыяргъа, къолда жюрютюлген ачханы тергелмей къалгъан кесегин ачыкъ этерге сюе эсе, мюклени ишлерин кредит организацияланы юслери бла ачхасыз бардырыуну амалына кёчюрюню магъанасы бек уллуду», -деген ол.

Каншоби Ажахов, алай этилсе, товар алыучудан башлап, аны ахыр кере хайырланыучугъа дери къалай бла жюрютюлгенин билиргге онг чыгъады,алай бла уа налог тёлеучюлени араларында ише тура боллукъду ла,дегенди. «Ачхасыз тамамланнган жумушланы санын кёбейтир ючюн, мюлк субъектлени бла халкъны араларында ишлени- товарла алыуну, жумушла этиую, иш хакъны, дивиденделени, зайымла алыуну банк картала бла не къадар кёп бардырыгъа керекди»,-деп белгилегенди.

Аны бла бирге ол КъМР-де карталаны саны ёсе баргъанлыкъгъа, аланы 90 проценти жаланда иш хакъ тёлеуде хайырланылгъанларын чертгенди. Аны къой, сатыу-алыу эм халкъны жумушларын жалчытыу бла кюрешген предприятияла банк карталаны алыуну тохтата барадыла, банкла да тюкенледе бла бир-бир предприятиялада адамла жумушлары ючюн картала бла тёлергге онг берген ROS-терминалла тохтащдыралмай къаладыла. Битеу ол затла уа ачханы жашырын жюрютюгуе себеплик этедиле.

Жыйылыуда инвестиция проектлени жашауда бардырыугъа кредит организацияланы къатышыу онглары сюзюлгендиле. Республиканы кредитле берген бек уллу организациясы Сбербанкды. Аны Къабарты-Малкъарда бёлюмю инвестиция кредитлени 75 процентне дери береди. Алайды да, быйылны сегиз айына ол кредитте берген ачха 5 921 миллион сомну тутханды, 43 процентге аслам болгъанды.

МЕЧИЛАНЫ Асхат,
КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

Алгъышлау

Жашауугъуздан къууанырыгъыз!

Хурметли ата журтлулар-рыбыз!

КПРФ-ни Къабарты-Малкъар бёлюмюню республикалы комитети сизни Уллу Октябрь социалист революцияны 91-жыллыгъы бла алгъышлайды. Кийик саулукъну болугъуз, ишигизден,жашауугъуздан да къууанырыгъыз!

Барыгъызны да митингге къатышыргъа чакыырабыз. Ол 7-чи ноябрьде 12 сагъатда В.И.Ленинни эсгертмесини къатында бардырыллыкъды

Союз

Докладына солууларын тыйып тынгылагъандыла

Жыйылыуну президиуму (олтуруп тургъанланы сол жанларында биринчи Ахматланы Назир хажи).

Москвада Къырал университетде Консерватив тинтиулени арасы ачылгъанды. Ол XXI ёмюрде Россейни политика, экономика айныуун, тыш политикасында тюрлениулени тинтеди. Аны 4-чю жыйылыууна тыш къыраллы экспертле, битеу СНГ-ни къыралларыны Россейде посольстволарыны башчылары, битеу конфессиланы келечилери къатышхандыла. Анда сюзюлген темаладан бирлери Россейни бусагъатда битеу дунияны къыйын экономика-политика болумдан чырмаусуз, жунчумай чыгъарыны жолларын табыу болгъанды.

Быллай уллу магъаналы проблемала сюзюлген жыйылыугъа ислам сообществону атындан Ахматланы Назир хажи къатышханды эм сёлешгенди. Ол жарым сагъатны ичинде чынтты ислам динни адам улуну жашауунда магъанасын толу, шартлы суратлагъанды. Жыйылгъанла анга эс буруп тынгылагъандыла, узакъгъа созулгъан къарсла бла жюрек ыразылыкъларын билдиргендиле. Ахырында Назир хажи адеп-къылыкъ, намыссый, керти ниет тазалыкъ болмай, не политиканы, не экономиканы айныгъыугъа къолдан келлик тюйюлдю, дегенди.

Жыйылыугъа къатышханла, къаралгъан вопросну магъаналылыгъын дагъыда бир кере белгилен, анга 17-чи ноябрьде жангыдан къайтып, ушакъны андан ары бардырыргъа эм тийишли бегим къабыл этерге келишгендиле.

Бизни корр.

Борчла - эскиле, проблемала уа - жангыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Кёп фатарлы юйлеге башчылыкъ этген, ишлерин балансларында капеклери болмай башлагъан организацияланы таматалары фатар тутханла эски тёлеулерин не къадар терк тёлеп бошаргъа борчлудула деп, кеслерини жанындан тюз дау этедиле. Нек дегенде артда ала фатар тутханланы бла шахарны коммунальный службаларыны араларында даулашла къозгъалмаз эм жангы организацияланы ишлерин артха тартмаз ючюн.

Бюгюнгню кюнню энчилигин эсге алсакъ, жашау журт-коммунальный миулкню коммерция амалгъа кёчюую ача тёлемеучюлеге кёз къарамны арталлыда тюрлендирлигин эсде тутаргъа керекди. Алайсыз башчылыкъ этген организацияла банкрот болгъудула эм кеслерини боюнларына алгъан борчланы толусунлай толтуралмай къаллыкъдыла. Ахырында уа биягъы кир подъездле, тот ашап баргъан суу быргъыла дегенча эм башка тапсыз затла.

Нальчик шахар округну администрациясыны башчысыны къуллугъун толтура тургъан Виктор Сорокинни оюмуна кёре, борчланы тёлемеу андан гитче болмагъан башха проблеманы туудурургъа боллукъду: «Компанияла эм товариществола кёп фатарлы жашау юйлени ток, жылыу, газ, суу бла жалчытхан организацияла бла законнга тийишлиликде келишимле эттегендиле, - дегенди ол. – Алада уа эки жанына да жууаплылыкълары, ол санда берилмеген тёлеуле ючюн да шарт тохташдырылгъанды.

Тёлеуле, ол санда эскилери да, берилмеселе, башда айтылгъан организацияла жумуш этиулерини ёлчемин азаймай боллукъ тюйюлдюле, аны къой, сюдню юсю бла окъуна борчу болгъаннга ахчаны тёлерге бой салдыртырыкъдыла, аллай кезиуле тюбей башлагъандыла.

Дагъыда бир зат. Кёп фатарлы жашау юйлени иелерини товариществолары ол юйледе жашагъан, алай ахчаны бирсиле бла бирге тёлерге унамагъанлагъа къаллай мадарла этерикдиле? Борчуланы тизмелери адамлагъа туура жерледе тагъылып башлагъандыла. Юйню тёлеулени заманында берип тургъан башха иелери тёлерге унамагъандан ахчаны сюдню юсю бла алмай болмазлыкъ болсала уа, ол адам айыплы боллугъуну юсюнден айтыр керекликси окъуна жокъду.

Кертиди, аллай мадарла бек алгъа къамамагъанлагъа этилликдиле. Алай электрокюч, суу, жылыу, газ эм фатар ючюн тёлеуле заманында берилип турургъа кереклисин башхаланы да эслерине салыргъа сюеме. Алайсыз ала мардадан аз берилирге боллукъдула».

Нальчик шахар округну администрациясыны пресс-службасы.

ОКТЯБРЬ РЕВОЛЮЦИЯНЫ 91-ЖЫЛЛЫГЪЫНА

Къарангылыкъны чачхан кюч

ОЗГЪАН заманыбызны сёгерге сюйгенле, Октябрь революцияны аманлагъанла, аны башчыларына кир жакъгъанла бусагъатда аз тюйюлдюле. Ала уа кимледиле? Къыралгъа аз да хайырлары тиймей, онла бла жылланы ичинде битеу совет халкъны къол къыйыны бла жыйыщдырылгъан ырысхыгъа ие болуп тохтагъанла. Айхай да, алагъа «Октябрь» деген сёз эриши эшитиледи. Тенгликни, тюзлюкню ниетлерин жайгъан революцияны ариу сёз бла сагъыныргъа тиллери айланмайды.

Октябрь а, ала не бек дыгалас этип кюрешселе да, унутуллукъ тюйюлдю, нек дегенде жашауну иги жанына тюрлендирир, адам адамны унукъдуруу деген затны къурутур, социальный тенгсизликни тамырларын юзер ючюн, Россейни кёп ахшы жашаллары жанларын бергендиле. Патчах самодержавияны политикасына къажаулукъ биллей тургъанлай болгъан ишлеринде бла эллилени угъай да, Россейни тюз акъылны интеллигенциясыны арасында да жылдамжылгъа ёсе баргъанды.

Школ китапладан окъуна белгилидиле бизге декабристлени атлары. Ала жашаулары осал болгъандан кётюрюлмеген эдиле патчах правительствогъа къажау. Халкъ аслямлагъа этилген зорлукъну, артыкълыкъны кёре тургъанлай, тынгылаугъы басып турургъа бетлери жетмегенди.

Тёзюмлери тауусулгъан жарлы ишчиле бла эллиде В.И. Ленинни, большевикленни башчылыкълары бла 1917 жылда патчахны тоханадан тайдыргъандыла. Совет власть къыралны хар жеринде орнатыла баргъанды. Алай бийликни, байлыкъны къоларындан ычхындыргъанла тынчайып къаллыкъ тюйюл эдиле. Кёп къан тёгюлген граждан уруш беш жылгъа созулгъанды. Болсада тюзлюк хорлагъанды. Север Кавказда, ол санда Къабарты-Малкъарда да, Октябрьни ниетлерин къорууларгъа чыкъгъан эдиле бизни халкъны да кёп жигит уланлары. Энейланы Мухамматы, Ностуланы Юсюпню, Мусукаланы Ахматны, Къалабекланы Солтан-Хамитни, Асанланы Хажи-Муратны эм башхаланы атлары халкъыбызны тарыхында къаллыкъдыла.

«Декабристлени бетлери жетмегенди», - дедик башында. Биогюнгню байланы уа бетлери жетеди халкъыбызны асламысы кюйинналып жашагъанына сансыз къарагъла. Быллай болумда кызалай эсибизге тюшюрмейик кесине артыкъ гыржын бурку алыргъа унамагъан Владимир Ильични неда РСФСР-ни аш-азыкъ жаны бла наркому болуп тургъанлай, ачдан эси аугъан А.Д. Цюрюпаны. Ала керти да халкъ ючюн къайгъыргъан, кеслерин андан айырмагъан революционерле болгъанларына шагъатха башха юлю излерге керек тюйюлдю.

СОВЕТ Союз оюлду, чачылды, социалист система къуруду, къысхасы, капитализмге кёчдюк. Не игилик кёрдюк? Жангыдан байла бла жарылыа чыкъдыла. Биогюнгню жашауну кеслерини энчи къолайлыкъларына къуаныр, андан башха бир зат кёрюргъе сюймегенле махтайдыла. Сёзсюз, Совет властьны жыллларында жартылыкъла-кемчиликле аз тюйюл эдиле. Алай, мен акъыл этгенден, ала кадрла сайлауда жиберилген жангылычла бла байламлы болгъандыла. Къуллукълагъа жууукъланы, танышланы, бир жеррлилени, кеслери жаратхан адамланы сальыну уллу хатасы жетгенди партиягъа эм аны политикасына да.

Аллайла, партия эм совет органлада жууаплы къуллукълада тохтап, жаранда кеслерине хайыр тюшюрюню, кеслерине тап жашау къурауну жолун излегендиле. Энчи тюкенле, энчи поликлиникала, энчи санаторийле... Алай бла халкъдан айырылгъан эдиле дерге боллукъду. Партияны оюлгъаны бла сыптауларындан бирин мен анда кёреме.

Аз, кёп айтсакъ да, Октябрьни ниетлери халкъгъа къуллукъ этгенлерине угъай дерге амал жокъду. Эсигизге тюшюрчюгюз: ишсизлик жокъ эди, окъургъа хар инсанны жол ачыкъ эди. Билим алыр, саулугъуна къаратыр ючюн, адамгъа ачха керек болмагъанды. Шёндю уа?.. Бир сёз бла айтханда, ачха бла чыкъгъанды. Намысны, сыйны, хурметликни, адамлыкъны да озуп.

КЪАЙСЫ властны болмайды кемчиликлери? Совет власть да аладан къуру тюйюл эди. Алай, саулай алыпт айтханда, кёп эдиле аны ахшы, огъурлу ишлери. Россейни къыйыр этеклеринде жашагъан аз санлы халкъларгъа патчах правительствону жанындан бир тюрлю къайгъырылукъ болмагъанды. Школланы, больницаланы къойлыкъ да, амбулаторияла окъуна жокъну орнунда эдиле.

Тау элледе хал артыкъда осал болгъанды. Жаланда революция бла бирге келгенди къарангы таулагъа жарыкъ. Абадан адамланы жазаргъа, окъургъа юйретирге ликбезле къуралгъан эдиле. Школла ишленип башланнган заман мени кесими да эсимдеди. Къашхатауда экинчи жаны, мен биринчи кларсса баргъан жыл ишленген эди.

Хар зат да тап къуралып, заводла, фабрикала, колхозла, совхозла да ючю алып, адамла кереклерин табып, алай жашап башлагъан эдиле. Болсада ол замандагъы къырал башчыла, ленинчи жолдан бир жанына тайып, ёз халкъларына къажау репрессиланы башлайдыла, концлагерьле къурайдыла, сау халкъланы туугъан жерлеринден зор бла кёчюредиле. Алай бла партияны да, совет властьны да халкъ аслямланы аллардыла даражаларын тюшюрген эдиле.

АНГА да къарамай, совет халкъланы араларында къаты бирлик, шуёхлукъ тохташхан эдиле, патриот сезимликни теренлигги, туугъан журтха сюймекликни уллулугъу бюгюн да бизни сейир этдиргенлей турадыла. Юлгюре Ата журт урушну келтирирге болгъанды. Совет халкъ эм аны Сауутланнган Кючлери гитлерчи фашизмни Коммунист партияны башчылыгъы бла уаатханларына аз да ишеклик жокъду. Уруш башланнганлай, кюнбатышдан заводланы бла фабрикаланы оборудованияларын кюнчыгъышха кёчюрюню, ачыкъ жерде топла, миномётла эм башха сауутла хазырлауну, аскер техникагъа ремонт этиную эм фронт бла байламлы кёп башха ишлени да партия бла Совет власть къурагъан эдиле. Октябрьни ниетлерин къоруулай 20 миллиондан артыкъ адамлыбыз жанларын бергендиле.

Партиягъа, Совет властьха, тап буржуй идеологла окъуна сёгерге базынмагъан Ленинге да чурумла излеп кюрешгенле жашаугъа жаланда кеслерини энчи сейирлери бла къарагъанладыла. Аты дуниягъа белгили Къайсын: «Ленинни атын айтханыбызлай, жарыкъ болады къарангы кече», акъылман Кязим: «Совет власть - алтын терек», - дегендиле. Бир жыл Социалист Урунууну Жигити Аттоланы Салих тыш къыраллагъа барып къайтхандан сора: «Совет властьны аягъы басхан жерни уппа этерге керекбиз», - дегени эсимдеди.

ОКТЯБРЬ революция кюн кёрмеген къарангы тауланы да жарытхан эди. «Жарытхан» деген сёзюбюзню жаланда халкъны жарыкъландырыунуча, школла, куль тура юйле, клубла ишлеюнча, библиотекала къурауунуча ангыларгъа керек тюйюлдю. Октябрь таулагъа чыракъ жарыгъын да келтиргенди: уруш аллы жыллада эллерибизни кёбюсюнде гитче гидроэлектростанцияла ишленген эдиле.

Совет властьны ахшы ишлерини юслеринден без айтып тауусаллыкъ тюйюлбюз. Таулула революциягъа дери да аман жашамагъандыла дегенча сёзлени эшитирге да тюшеди. Кьолайлы жашагъан эселе, «къолу уллу асыу, аягъы уллу жарсыу» деген сёзле къайдан чыкъгъандыла. Ол а нени кёргюзтеди? Чабырла этерге терини да эркин тапмагъанларын.

Жарсыугъа, Совет власть окъутуп, билим берип, адам этгенледен, дуния культурагъа кёзлерин ачханладан да кёпле биогюн анга сёгюм саладыла. Аллайланы юслеринден не айтыргъа боллукъду? «Суу ичген кьуюнга тюкюрме!» .

КЪУЛБАЙ улу А.

Конкурс

«Ана тилим - мени жаным, мени дуниям» деген республикалы фестивальны Кенжеде, 20-чы номерли школ оноу этип, эльн Культура дворецинде бардырылгъаны бошдан ючюн эди. Мында кёп миллетлени келечилери окъуучаллары, сыра быллай конкурслада хорлагъан устазлары болгъаны да эсге алыннганды.

Район эришиуледе кеслерини хунерлерин кёргюзтгенледен бери 150 школчу келген эдиле. КЪМР-ни Билим бериу эм илму министерствосуну баш специалисти-эксперти Людмила Баловагъа фестивальны юсюнден сордум.

- «Ана тилим - мени жаным, мени дуниям» деген республикалы фестивальны болуруна себеплик этгенлеге, бизни министерстводан сора, «Заман», «Адыгэ псалъэ» газетле, «Алан», «Адыгэ хасэ», «Халкъла аралы черкес ассоциация» жамауат организацияла, «Книга» акционер общество, «Эльбрус» китап басма, КъМКъУ-ну Устазланы усталыкъларын ёсдюрген институту эм педагогика колледжи саналадыла, - дегенди Людмила Балова. – Башында биз санагъан коллективледен адамла жюриге да киредиле. Бу жумушну юсюнден министрни буйругъун, аны жорукъларын районолагъа жиберген эдик.

Алайды да, бюгюн бери районларында алчы жерлени алгъан сабийле келгендиле. Окъуучула бла бирге устазла да эришгендиле. Ана тиллени экинчи битеуроссей конкурсуна барлыкъ устазла да сайланнгандыла. Ала Бабугентни орта школундан Жангоразланы Лиза бла Сармаководан къабарты тилден окъутхан Ася Машуковадыла.

Людмила Балова эм Сотталаны Лидия (онгдан солгъа).

КъМР-ни Билим бериу эм илму министерствосуну баш специалисти Ахаланы Ларисса билдиргеннге кёре, 11-чи классланы окъуучулары, башхача айтханда, «билгичле» 30 соруугъа тюз жууап этерге керек эдиле. Къалгъанла уа, командада оноулан, бир соруулагъа жууап этип эришдиле.

- Фестивальда бизни сабийле малкъар тилни иги билгенлерине, жазыучулрыбызны чыгъармаларын окъуучланларына къууанабыз, - дегенди Лариса Рамазановна. - Сора устазла къаръусузладыла деп тарыкъгъанлай турабыз, алай школлада малкъар тилден, историядан дерслени тынгылы бардыргъанла болгъанлардыр бизге кесибиз кёребиз, школлагъа барсакъ. Озгъан жыл «билгичлеге» соруулары биз кесибиз бере эдик, быйыл а тест халда бардыргъанбыз. Анда соруула историядан, географиядан, ана тилден да бардыла.

...Кенжени Культура юйюнде 20-чы орта школну окъуучулары, сахнагъа чыгъып, «Минги тау» жырны юч тилде да жырлап, алай тюбедиле келген къонакъларгъа. Сабийлени, аланы устазларын да КъМР-ни билим бериу эм илму министрини заместители Муртазланы Борис, Кенжени администрациясыны башчысы Олег Пшиноков да алгъышладыла, бу эришиуледе жетишимли болурларын сюйгенлерин билдиридиле.

Фестиваль закий Къайсынны туугъан кюнюнде бардырылгъаны себепли, анга аталып, стенд да бар эди. Андан сора да, аны чыгъармачылыгъыны юсюнден тынгылы материал къурап, ана тиллени биринчи битеуроссей конкурсларында дипломант болуп къайтхан 20-чы орта школну малкъар тилден бла литературадан устазы Сотталаны Лидия, башланнган классада окъутхан поэтни къарындашындан туугъан Къулийланы Люба Къайсынны юсюнден билгенлерин, аны адамлыгъын да чертип айтдыла.

Команда эришиуледе алчыла бла болдула: биринчи жер - Черек район, экинчи жер - Чегем район, ючюнчю жер - Нальчик шахар.

«Билгичледен» шахар окъуучуланы арасында биринчи жерни Гамаланы Мариям (Чегем шахар, 1-чи школ). Экинчи жерни уа Улбашланы Алим (Нальчик, 22-чи школ) бла Созайланы Айшат (Акъ-Суу, 15-чи школ) алгъандыла. Ючюнчю жерге тийишли уа алтынчы номерли школну окъуучулары Шуанланы Марина бла Заниколаны Индира болгъандыла.

Район школладан келген «билгичледен» биринчи жерни Асанланы Аминат (Бабугент), Жаболаны Жаннета (Быызынгы), экинчи жерни Каркаланы Карина (Бабугент), ючюнчю жерни уа Эристауланы Аслижан (Огъары Малкъар) алгъандыла.

Ол кюн окъуучулары ючюн къайгъыргъан устазланы сабийлери алчы жерлеге тийишли болгъанларына энди бу жол да тюшюндюк.

МАМАЙЛАНЫ Алий.

«Билгичле» (11-чи классны окъуучулары) сынау иш жазадыла.

Черек районну командасы соруулагъа жууапла хазырлайды.

Ахшы умутла туудургъан фестиваль

Спорт

Жигитни хурметине

Россейни ФСБ-сыны Бахсан районда управлениясы Бахсан эм Чегем районланы спорт комитетлери бла бирге ФСБ-ны лейтенанты, 2005 жылда Нальчикге чабыуллукъ этген аманлыкъчыла бла жигитча сермешип ёлген Мурат Сижажевни хурметине спорт эришиуле бардырадыла.

ФСБ-ны келечиси биллдиргеннге кёре, шахматладан бла эркин тутушуудан турнирле эки районда да кезиу-кезиу бардырыладыла, алагъа асламысында школчула къатышадыла. «Бу эришиулени кесибизни ачхабызгъа къурагъанбыз эм аны тёрели этерге муратыбыз барды, - дегенди къорхуусузлукъ службаны келечиси. – Бизге эки районну администрациялары да дайым да болушадыла».

Октябрьни ахыр кюнлеринде уа эришиулени чеклеринде эркин тутушуудан 1992-1993 жыллада туугъан жаш адамланы арасында республикалы турнир болгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

ШАХМАТЛА

Сыйлы атын сакълаялмагъанды

Вишванатан Ананд дунияны шахмат коронасына тийишли болгъанды. Россейли Владимир Крамник бла матчны онбиринчи партиясын индиялы гроссмейстер, тенг эсеп бла бошап, хорламгъа жетишгенди. Алай бла, Крамник 2000 жылдан 2007 жылгъа дери жюрютген дунияны чемпиону деген атын сакъляялмагъанды. Матчны саугъа фонду – 1,2 миллион евро – эки шахматчыгъа да тенг юлешинип берилликди.

Крамник бла ойнагъан тынч болмагъанын дунияны чемпиону матч бошалгъандан сора жашырмай айтханды. «Мен бу чемпионатха жарым жыл хазырлангъанма. 1995 жылда Нью-Йоркда Гарри Каспаров бла ойнагъанымдан бери бу матч мени жашаумда бек магъаналыладан бири эди. Къарагъанлагъа мен сабыр да кёрюне болур эдим, алай, кертисин айтсам, бек тынгысыз эдим», - дегенди ол.

ФИДЕ-ни, Къалмыкъ Республиканы да Президенти Кирсан Илюмжиновну айтханына кёре, Ананд Крамникни хорлагъаны индиялы шахматчыны иги хазырланнганы бла бирге аны командасыны, тренерлерини иги ишлегенлерин да кёргюзтеди. Ала экиси да дунияны бек ючлю гроссмейстерлери болгъанларын эм шахмат къанганы артында бошдан тюбешмегенлерин да чертгенди ол.

- Матчны башындан окъуна Ананд Крамникге белгили болмагъан жангы амалланы хайырланнганы анга алгъа къутулургъа онг бергенди, - дегенди Илюмжинов.

Бу айда Веселин Топалов бла Гата Камскийни араларында матч бардырылыкъды. Анда хорлагъан 2009 жылда дунияны чемпиону Вишванатан Ананд бла ойнарыкъды.

Материал **ИНТЕРНЕТДЕН** алынгъанды.